

Αν μια εικόνα αξίζει χίλιες λέξεις τότε γιατί όλες οι φωτογραφίες έχουν λεφάντα;

Paul Levinson, 1947-, Αμερικανός επικοινωνιολόγος

Πώς απαντώ σε ερωτήσεις αναφορικά
με σκίτσα, γελοιογραφίες, κόμικς

Η θεωρία στην πράξη

Τρόπος εξέτασης-Κείμενα αναφοράς

Για την εξέταση του μαθήματος «Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία» Γενικής Παιδείας, οι υποψήφιοι/ες αξιολογούνται σε ενιαία τρίωρη εξέταση στην κατανόηση και παραγωγή λόγου.

Δίνονται στους/στις υποψηφίους/ες **δύο ή τρία μη διδαγμένα κείμενα**, συνολικής έκτασης έως τρεις σελίδες, ένα εκ των οποίων είναι λογοτεχνικό, σε ολοκληρωμένη ή αποσπασματική μορφή, (ποίημα, διήγημα, μυθιστόρημα ή θεατρικό έργο)· τα υπόλοιπα κείμενα μπορεί να είναι σε ολοκληρωμένη, ελαφρώς διασκευασμένη ή αποσπασματική μορφή: δημοσιογραφικά άρθρα, συνεντεύξεις, κριτικές, δοκίμια, επιστημονικά κείμενα, αφίσες με λεζάντα, **πληροφοριακά κείμενα με εικόνες, σκίτσα, πίνακες ή διαγράμματα** κ.ά.), διαφορετικά μεταξύ τους ως προς το κειμενικό είδος, ώστε να αποτιμάται η αναγνωστική ικανότητα των υποψηφίων σε ποικιλία κειμενικών ειδών. Τα κείμενα μπορούν να συνοδεύονται από σύντομο εισαγωγικό σημείωμα χωρίς ερμηνευτικά σχόλια.

Γελοιογραφία-σκίτσα-κόμικς

Τι είναι

Ως γελοιογραφία χαρακτηρίζεται κάθε ζωγραφική παράσταση της οποίας τα κύρια γνωρίσματα προσώπων ή πραγμάτων αποδίδονται κωμικά παραλλαγμένα. Στόχος της γελοιογραφίας είναι η διακωμώδηση προσώπων από τους λόγους ή των πράξεών τους καθώς και καταστάσεων που όμως δεν συμβιβάζονται στη κοινή αντίληψη. Η σημασία δε της γελοιογραφίας συνήθως υποδηλώνεται με σχετικό υπότιτλο ή στιχομυθία αν πρόκειται για γελοιογραφικό σύμπλεγμα.

Γεγονός πάντως είναι ότι η γελοιογραφία μεγαλοποιεί τα φυσικά γνωρίσματα και κυρίως τα ελαττώματα, ή με αντιθέσεις, καταδεικνύει την ασυμφωνία των φυσικών χαρακτηριστικών ή των ηθικών ιδιοτήτων του γελοιογραφουμένου προκειμένου ν' αναδείξει κωμικό στοιχείο

Τα κόμικς, που αναφέρονται και ως ένατη τέχνη ή ως εικοναφήγηση, είναι μια μορφή οπτικής τέχνης που αποτελείται από διαδοχικές εικόνες που συνήθως συνδυάζονται με κείμενο, το οποίο ως εκφερόμενος λόγος τοποθετείται σε συνεφάκια κειμένου, ως περιγραφή σε λεζάντες, ως ηχητικό εφέ σε συνεφάκι με αιχμές, κ.λπ. **Βικιπαίδεια**

Αρχικά χρησιμοποιήθηκαν για να εικονογραφηθούν καρικατούρες και για να διασκεδάσουν με απλές και συνηθισμένες ιστορίες, έχουν πλέον εξελιχτεί σε μορφή τέχνης, με πολλά υποείδη. Τα πιο συνηθισμένα είδη κόμικς είναι τα **κόμικ στριπς** σε **εφημερίδες** και **περιοδικά** (και όχι μόνο), όπου μια μικρή ιστορία ξετυλίγεται μέσα σε τρία ή τέσσερα **καρέ**

Συγκρίνω ένα σκίτσο με ένα γραπτό κείμενο

Ενδεικτικές ερωτήσεις (όταν το κείμενο 2 είναι γελοιογραφία, σκίτσο ή κόμικ)

1. Να συγκρίνετε τα «Κείμενα 1 και 2» ως προς το περιεχόμενό τους.
2. Να συγκρίνετε τα κείμενα I και II ως προς
 - το είδος
 - το περιεχόμενο
 - την πρόθεσή τους
 - την πρόθεσή τους
3. Ποια είναι η πρόθεση του σκιτσογράφου; Θεωρείτε ότι πέτυχε τον στόχο του

Οργάνωση/δομή της απάντησης

- A. **Κείμενο I:**
Αναφέρω συνοπτικά το είδος του κειμένου, το θέμα και τον σκοπό του συγγραφέα
- B. **Κείμενο II:**
-Περιγράφω την εικόνα
-Αναλύω τυχόν συμβολισμούς και ερμηνεύω τις προθέσεις του σκιτσογράφου/
γελοιογράφου, φροντίζοντας να αιτιολογήσω τη γνώμη μου με στοιχεία από την
εικόνα.
- Γ. **Γενικά συμπεράσματα**, δηλαδή τα κοινά και διαφορετικά τους στοιχεία

Ενέργειες

Αξιοποιώ όσα μαθαίνω για τους σημειωτικούς τρόπους της γελοιογραφίας και των κομικς

1. Περιγράφω και αναλύω τι βλέπω (κυριολεκτικά)

Τι απεικονίζεται

Τοπίο

Τοπίο
(βουνό, θάλασσα, αστικό κέντρο, δρόμος, χωριό, φύση, δάσος, τοπίο μάχης κ.λπ.
Μπορώ να προσδιορίσω τον τόπο και τον χρόνο, την περίσταση;

Σκηνές

Σκηνή από την καθημερινότητα, την πολιτική, την οικογένεια, το σχολείο κ.λπ.
Φανταστική σκηνή

Πρόσωπα

Ποια πρόσωπα απεικονίζονται;
ιστορικά-καθημερινά-φανταστικά
φύλο, ηλικία, κοινωνική θέση, φυλετική ταυτότητα, επάγγελμα κ.λπ.,
έκφραση προσώπου, κίνηση, στάση, χειρονομίες
Είναι **σχεδιασμένα** ρεαλιστικά ή υπερβολικά -καρικατούρες (δηλαδή, αναπαράσταση προσώπων ή πραγμάτων με κωμική παραμόρφωση, έτσι ώστε να προκαλείται γέλιο)
Μέγεθος (ρεαλιστικό, μεγέθυνση, σμίκρυνση)
Όταν οι ήρωες ή τα αντικείμενα απεικονίζονται σε πολύ μικρότερο ή μεγαλύτερο μέγεθος από την πραγματικότητα μεγαλοποιούνται ή σμικρύνονται καταστάσεις, απόψεις ή πράξεις

Αντικείμενα

Π.χ. βιβλία, υπολογιστές, έπιπλα, εργαλεία κ.λπ.
Ποιος είναι ο ρόλος τους;

Σύμβολα

Οι περισσότερες γελοιογραφίες βασίζονται σε κάποιο **σύμβολο** για να τονίσουν κάτι. Υπάρχει κάποιο σύμβολο; Ποιος είναι ο ρόλος του;

Γραπτό κείμενο

Υπάρχει λεζάντα ;
Τα πρόσωπα λένε κάτι;
Πώς συσχετίζεται ο λόγος με την εικόνα;

2.Ερμηνεύω

Σε ποιο θέμα αναφέρεται;

Πολιτικά ζητήματα
(Πολιτική διαφθορά, δημοκρατία, χρηματισμός κ.λπ.)
Πόλεμος ειρήνη
Ψευδείς ειδήσεις
Ψηφιακός κόσμος
Οικογενειακές σχέσεις
Μετανάστευση
Καταναλωτισμός
Μαζοποίηση
Ελλάδα-Ευρώπη
Έμφυλες ταυτότητες
Βιβλίο και τηλεόραση
Ιστορικά θέματα
Οικολογικό πρόβλημα
Λειτουργία των ΜΜΕ
Ανθρώπινοι χαρακτήρες
Κ.λπ.

Ποια είναι η διάθεση του σκιτσογράφου

-χιουμοριστική
-σκωπτική
-ειρωνεία
-σαρκασμός
-δηκτικά σχόλια

Ποια είναι η πρόθεσή του σκιτσογράφου

Να καταγράψει ένα γεγονός,
Να σατιρίσει,
Να ειρωνευτεί/καταδικάσει ένα πρόσωπο ή μια συμπεριφορά,
Να εκφράσει την κοινή γνώμη ή να διαφοροποιηθεί
Να καταγγείλει

Είναι αισιόδοξο ή απαισιόδοξο το μήνυμα που εκπέμπει ο δημιουργός της;

Ποια συναισθήματα γεννά /προκαλεί στον δέκτη αυτή η γελοιογραφία;

Συναισθηματική αντίδραση

3. Τι συμπεραίνω από αυτές τις παρατηρήσεις

Η θεωρία στην πράξη-Παράδειγμα

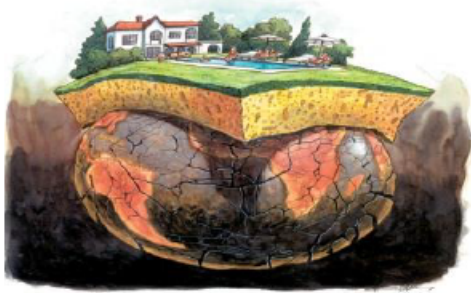
Πιθανή ερώτηση: Να συγκρίνετε τα «Κείμενα 1 και 2» ως προς το περιεχόμενό τους.

Οργάνωση/δομή της απάντησης

A. **Κείμενο I:** θέμα το οικολογικό πρόβλημα

Αναφέρω συνοπτικά το είδος του κειμένου, το θέμα και τον σκοπό του συγγραφέα

B. **Κείμενο II:**

-Περιγράψω την εικόνα

-Αναλύω τυχόν συμβολισμούς και ερμηνεύω τις προθέσεις του σκιτσογράφου/

γελοιογράφου, φροντίζοντας να αιτιολογήσω τη γνώμη μου με στοιχεία από την εικόνα.

Γ. **Γενικά συμπεράσματα**, δηλαδή τα κοινά και διαφορετικά τους στοιχεία

Παράδειγμα απάντηση;

Το κείμενο I αναφέρεται στο θέμα (π.χ. της καταστροφής του περιβάλλοντος)

Ο συγγραφέας προβληματίζεται για την αλόγιστη σπατάλη των φυσικών πόρων της γης που οδηγούν στην εξάντλησή τους και στο οικολογικό πρόβλημα που έχει προσλάβει παγκόσμιες διαστάσεις και αναρωτιέται αν πρόκειται να ληφθούν παγκόσμια μέτρα για την αντιμετώπισή του.

Κείμενο II

Στο σκίτσο απεικονίζεται η υδρόγειος καμένη, κατεστραμμένη, με ρωγμές που θυμίζουν την ερημοποίηση των τοπίων λόγω έλλειψης νερού. Μια ισχυρή αντίθεση επιτυγχάνεται με την εικόνα στην κορυφή του κατεστραμμένου τοπίου: Την επιφάνεια της κατεστραμμένης γης καλύπτει ένας τεράστιος σπόγγος (μοιάζει με σφουγγάρι που χρησιμοποιείται για το πλύσιμο των πιάτων-σύμβολο αποστράγγισης/καταλήστευσης των φυσικών πόρων). Στην πράσινη επιφάνεια απεικονίζεται ένα ειδυλλιακό περιβάλλον: Μια βίλλα σε ένα ονειρικό καταπράσινο τοπίο με δέντρα, πισίνα και ανθρώπους που απολαμβάνουν αμέριμνα μια ζωή γεμάτη ευημερία, πολυτέλεια. Η εικονιστική αντίθεση συμβολίζει την αδιαφορία και τον κυνισμό των οικονομικά ισχυρών που είναι οι βασικοί υπεύθυνοι για το οικολογικό

πρόβλημα. «Τυφλωμένοι» από την απληστία τους και την μυωπική τους αντίληψη για το μέλλον του πλανήτη, κρυμμένοι στους τεχνητούς ιδιωτικούς τους παραδείσους θεωρούν ότι οι ίδιοι δεν θα υποστούν τις συνέπειες μιας ολοκληρωτικής οικολογικής καταστροφής.

Στο πρώτο κείμενο (π.χ. άρθρο) πρόθεση του συγγραφέα είναι εκφράσει με τη χρήση τεκμηρίων τον προβληματισμό του για τη βιωσιμότητα του πλανήτη.

Στο δεύτερο κείμενο, πρόθεση του σκιτσογράφου είναι να καταγγείλει τους υπεύθυνους για την οικολογική καταστροφή. Με το στοιχείο της υπερβολής τονίζει και αναδεικνύει την αναλγησία, τον κυνισμό, την εγωιστική και τυχοδιωκτική τους συμπεριφορά απέναντι στο περιβάλλον και εν γένει την ανθρωπότητα και τις μελλοντικές γενιές.

Σημείωση:

Η γελοιογραφία, τα σκίτσα, οι διαφημίσεις, οι αφίσες και τα κόμικς έχουν κοινά εκφραστικά μέσα με τη λογοτεχνία και τις εικαστικές τέχνες (ζωγραφική, γλυπτική), όπως:

Παρομοιώσεις

Αναλογία

Αλληγορία

Υπερβολή

Ειρωνεία

Σύμβολα

Εικόνες (Ρεαλιστικές ή σουρρεαλιστικές)

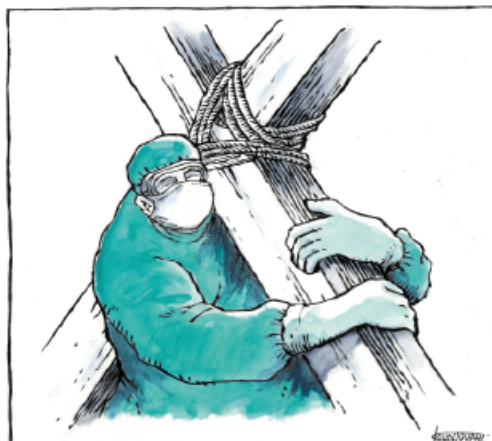
Το στοιχείο της έκπληξης

Το στοιχείο της παρεξήγησης

Λογοπαίγνια

Αμφισημία των λέξεων

Υπαινιγμοί

Σχετικά κείμενα

Κείμενο Ι Γελοιογραφία-εικαστικά

Ένα σκίτσο-γελοιογραφία χαρίζει γέλιο προβάλλει, σατιρίζει, αναδεικνύει τις αθέατες ή σκόπιμα καλυμμένες πλευρές, μας βοηθάει να δούμε τον κόσμο γύρω μας με άλλα μάτια. μιας και δε μας ενδιαφέρει τόσο η πιστή περιγραφή, όσο η αίσθηση και η ουσία του μοντέλου είτε αυτό είναι έμψυχο, είτε άψυχο. Η γελοιογραφία είναι μια μορφή αφηγηματικής τέχνης, που χρησιμοποιεί το γραπτό λόγο, τα εργαλεία και τις τεχνικές των εικαστικών Τεχνών.

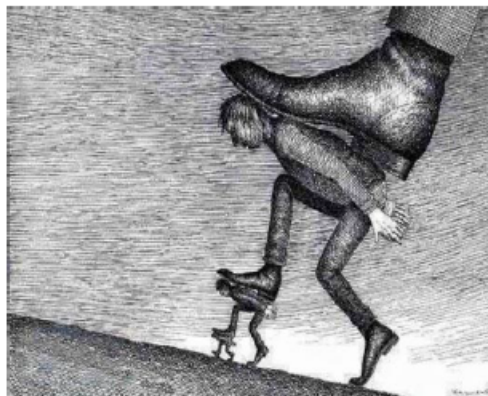
Η γελοιογραφία είναι ο απλός τρόπος σχεδίου-σκίτσου, το οποίο με την κωμική παραμόρφωση ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, αναλογιών, σχέσεων σατιρίζει πρόσωπα ή καταστάσεις, συνήθως της επικαιρότητας. Το σχέδιο ή σκίτσο είναι εικαστική έκφραση με την οποία παριστάνονται μορφές ή ιδέες με πολύ λίγες γραμμές.

Κατά τον Ηενρί Bergson το έργο του γελοιογράφου είναι η προσπάθεια να συλλάβει την ανεπαίσθητη κίνηση μιας μορφής και να την κάνει ορατή σε όλους με τη μεγέθυνση. Με τον τρόπο αυτό δίνει στα πρόσωπα τους μορφασμούς που τα ίδια θα έκαναν εάν ολοκληρωνόταν ο μορφασμός. Δημιουργεί δυσαναλογίες και παραμορφώσεις χαρακτηριστικών που θα μπορούσαν να υπάρχουν στη φύση, με κάποια βεβαίως υπερβολή. Για παράδειγμα τα στοιχεία της φυσιογνωμίας που είναι ακίνητα, το καμπούριασμα μιας μύτης ή το σχήμα ενός αφτιού.

Η τέχνη της γελοιογραφίας είναι πολύ παλιά, υπάρχει σε παραστάσεις των μελανόμορφων αγγείων και φτάνει σε μεταγενέστερες εποχές σε περιοδικά και εφημερίδες. Κατά τα τέλη του 19ου αιώνα και μετά φτάνει σε κορύφωση

Πηγή:

<https://www.bulbapp.com/u/%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%B1>

Κείμενο II Όταν η γελοιογραφία συναντά την εκπαίδευση Κατερίνα Τρύφωνος
Καθηγήτρια Φιλολογίας.

Η γελοιογραφία είναι ένα είδος μιας αλλιώτικης γλώσσας, ένας κρυφός ποταμός, αλλά ωστόσο ρέει γιατί αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο έκφρασης. Ανήκει στην κατηγορία των λεγόμενων γραφικών τεχνών και ως αυτοτελής τέχνη παρουσιάζεται κυρίως από το τέλος του 16ου αι.

Τα γελοιογραφικά είδη ήταν γνωστά από τους αρχαίους χρόνους. Κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, στις αρχές του 4ου αιώνα π.Χ. στην Αθήνα, ζούσε ο ζωγράφος Παύσων, ο οποίος κατά τον Αριστοτέλη παρίστανε τους ανθρώπους, όπως οι κωμικοί ποιητές, πολύ χειρότερους σε μια ρεαλιστική τάση παρωδίας και διακωμώδησης.

Με τον όρο γελοιογραφία νοείται κάθε ζωγραφική αναπαράσταση προσώπων ή καταστάσεων η οποία εξετάζεται από κωμική σκοπιά. Ο σκιτσογράφος, μέσω της γελοιογραφίας στοχεύει κυρίως στη διακωμώδηση κάποιων προσώπων και καταστάσεων καθώς και στην κριτική των κακώς κειμένων.

Παράλληλα, ο γελοιογράφος **χρησιμοποιώντας αντί του λόγου το σχέδιο** προσπαθεί να παρουσιάσει από την κωμική τους πλευρά κοινωνικά γεγονότα από πολιτικές ή άλλες καταστάσεις. Αντίστοιχο είδος στη λογοτεχνία είναι η σάτιρα και η παρωδία, ιδιαίτερα η θεατρική επιθεώρηση.

Κατά κύριο λόγο, η γελοιογραφία είναι είτε πολιτική, είτε κοινωνική. Αφενός, η πρώτη διακωμωδεί πολιτικά πρόσωπα και στοχεύει κατά βάση στην πληροφόρηση του κοινού για τυχόν παραπλάνηση του από δημαγωγούς πολιτικούς για δικό τους όφελος. Αφετέρου, η κοινωνική γελοιογραφία κρίνει κοινωνικές καταστάσεις ή παρέκτροπα (μόδα, μιμητισμός, καταναλωτισμός, κτλ)